

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

Szerkesztőség,

hova a lap szellemi részét
illető minden küldemény
küldendő:
Nagy-Péterfia-utca 977.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DÍJA: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 6 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 3 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt 50 kr, $\frac{1}{6}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árcsökkentmény adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a külső hirdetésekre vonatkozó küldemény.

A debreczeni főiskoláról.

III.

Áttérve már a főiskola jövedelmének biztosítására, gyarapítására, itt több oly dolgot látok, mely által a helyzetet tisztázni, a jövedelmet állandósítani és gyarapítani lehet.

A főiskola gazdasági tanácsának majd másfél millió forint tőkepénz áll a kezelése alatt. Hogy ezen tőkepénz, ez idő szerint még, nagyobb részben 6%-ra van, jelzálog által, vagy az egyes egyházaknál, másként nyújtott biztosíték mellett kiadva, azt e lapok olvasói nagyrészt jól tudják s itt csak ismétlem, mit a tanárkar munkálatában is látunk, hogy a 6%-ra elhelyezett összeg az úgynevezett „tőkepénztárnál” és „tanárszék alapok”-nál, együtt 365 ezer frt; a 4½%-ra elhelyezett tőke 30 ezer frt körül van. Az utóbbi tehát sem jelzálogilag, sem másként biztosítva nincs. Takarékpénztárakban van, mint egyszerű betét, elhelyezve s 1½%-al kevesebb jövedelmet ad, mint a jelzálogilag is biztosított többi tőke.

De hát mért nincs ez összeg is kölcsönüi jelzálogra kiadva s mért van ezzel együtt, mint hallomásból tudom, az ösztöndíj alapokból is, néha több, mint százezer forint 4—4½%-ra letétbe vagy takarékpénztárba helyezve? Egyik oka tudom, hogy az, miszerint a pénz, újabb időben, a nagyobb forgalmú bankoknál olcsóbb, a váltó használatnál fogva; könnyebben is hozzáférhető s így újabb időben sok, a főiskolától kölcsönzött 6%-os tőke, az olcsóbb kamatú, törlesztéssel együtt 5½—6% kamatos bankkölcsönre konvertáltatott s így a főiskola kölcsöne visszafizettetett.

A másik oka pedig az, hogy a főiskola jelzálogilag biztosított kölcsöne a biztosítással együtt járó, sokszor nem kevés előzetes kiadás, a bekebelezés és illetékdíjakkal — megterhelve, drágább s hozzáférhetőse is nehezebb, lassúbb.

Oly nagy tőkével rendelkező intézetnek már, mint a főiskola, régen fel kellett volna hagyni a most hatályban lévő nehézkes kölcsönzési szabályokkal. Ujjal fölcserélve, módot kellett volna nyújtani arra, hogy a pénz *könnyen hozzáférhetőleg, gyors tempóban* utalványoztassék, s minden kölcsön a kérés napjától számított 24 óra alatt utalványozva, s egyszersmind, a biztosítás iránti lépések megtételével, azonnal kifizetve legyen.

A mostani eljárás szerint, midőn a kölcsönt utalványozó testület oly nehézkes, hogy csak havonként tart egy-egy ülést e célból és pedig meghatározott időben, — ha jól tudom minden hó első szerdáján: az első hét szerdáját elszalasztó, a pénzt csürörtökön kereső ember, vagy egy teljes hónapig kénytelen várni a kölcsön megszavazása s majd folyóvá tételére, vagy ha ügye sürgős: elmegy más, esetleg még nagyobb kamattal kölcsönző intézethez is, hol a szükséges összeget, ha nem 24 óra alatt, de semmi esetre sem egy, vagy másfél hó múlva kapja meg.

Hát az egyházak által kért kölcsönnél? Csaknem a képtelenséggel határos követeléssel áll elő e szabályzat! Egy egyház, a vezetők ajánlatára, azon szempontból indulva ki, hogy ha már kölcsönt vesz fel beruházására, s attól szükségképen kamatoznia kell: hadd jusson a kamat oly célra, melyből az egyházra is szellemi tőke háramol — a főiskolától kért volna tehát tetemesebb összeget. A kölcsönzési szabályzat szerint, betáblázás nélkül, az 56 számot tevő presbyterium $\frac{3}{4}$ -részének s ezeken kívül a közönség köréből a presbyterek $\frac{1}{4}$ -részének megfelelő számmal: tehát 56 embernek, kellett volna a kötvényt aláírni s azt javaival, magok s utódaikra nézve, egyetemlegesen biztosítani.

Hogy 42 presbyter aláírjon egy kötvényt, azt hiszem, senki sem fogja a könnyű munkák és vállalatok közé sorozni.

Aláírta 16—17: igaz, hogy a tizenhét aláírónak többje volt 800 hold kitünő földjénél; de mert a kötvény nem lett szabályszerű s mivel az egyház ingatlan birtokán már oly teher volt, melyet követőleg, a gazdasági tanács, ugyancsak a szabályzat szerint második helyen leendő biztosíték mellett — a kölcsönt meg nem szavazhatta: kénytelen volt azon egyház budapesti pénzügyintézetéhez fordulni, honnan az egyháztanácsnak, a kölcsönt szabályszerűen $\frac{3}{4}$ -ed többséggel megszavazó, az egyházközségi közgyűlésnek ezt helyben hagyó s az egyházmegyei hatóság által megerősített végzésére, a kért kölcsönt csakugyan s rövid idő alatt $5\frac{1}{4}\%$ -ra meg is kapta.

Hogy a mi főiskolánk, pénzével *váltó manipulációba* menjen: ezt nem merném tanácsolni; annál kevésbé, mert a váltó kezelésre nagyobb s költségesebb apparátussal kellene berendezkednie, s esetleg nagy „Veszteség“ számlát is vezetnie. De hogy jelzálogbiztosítás mellett oly kölcsönzési szabályt tartsunk fenn oly testület kezében, mely nehézkes volta miatt, a pénzt drágává, nehezen hozzáférhetővé teszi: ezt már határozottan károsnak ítélem főiskolánk jövedelmeinek gyarapítása s biztosítása érdekében.

E sorok írójának nem célja, hogy e tekintetben szabálytervet adjon. Az a testület, melynek mindenesetre érdeme az, hogy ha a jövedelmet,

mostani kezelési szabályzata mellett, ha nem gyarapítja is, de gondos körültekintéssel a meglevőt mindig fentartani igyekezett, a tőkepénztárt veszteségektől óvta: a figyelmeztetés után meg fogja érteni a kor intő kívánatát, s új tervet, új szabályt, biztosíték nyújtót, de jobbat s olyat fog alkotni, mely a kezelése alatti pénzt olcsóbbá, könnyen hozzáférhetővé teendi.

A jövedelem-biztosításnak a tőkekamatotzatás csak egyfajta módja. A legkönnyebb, — de nem a legbiztosabb, — látszólag a legtöbb tiszta jövedelmet nyújtó, mert a főiskola tőkekamat adót nem fizet, de mégsem olyan, mely esetleg fokozható, emelkedő; sőt inkább lejjebb szállhat, mert a pénz naponta olcsóbbá lesz a nagy kínálat, s így a kamatláb leszállása folytán.

Egyszer már tudom, hogy az egyházkerületi közgyűlés elrendelte értékpapírok, záloglevelek stb. vásárlását; de ez végrehajtva nagyon csekély mérvben lett. Kockázattal is jár az árfolyamváltozások folytán s aztán csak úgy s akkor van értelme, ha a megvásárolt papírral annak árfolyamát is folyvást figyelemmel kísérjük s midőn legértékesebb: túl adunk rajta, várván az alkalmat újabb előnyös befektetésre. De hát főiskolánk gazdasági tanácsában melyik tag a börziáner? Egyik sem s tegyük hozzá, hogy ez nem veszteség, sőt nagy előny sok tekintetben. Hiszen a papírokkal való manipuláció játék,

✠ TÁRCZA. ✠

A kathólikus népek jövője.

Tanulmány a társadalmi s gazdasági élet köréből.

Írta: **Laveleye Emil**, a belga kir., a madridi, lissabonni akadémiák, a francia Institut tagja stb.

A 30. francia kiadás után fordította:

Dr. BARTHA BÉLA jogtanár.

— Jogositott magyar fordítás. —

(Folytatás.)

Franciaországnak legnagyobb baja, hogy nincsenek oly férfai, kik a nélkül, hogy a multtal teljesen szakítanának, mégis elfogadják az új eszméket. A köztársaságiak általában ellenséges indulatúak, vagy közönyösek minden vallási eszme iránt s mint őseikben, a mult század forradalmárjaiban, bennük sincs meg az a szilárd alap, melyre biztosan lehetne építeni. A vallásos eszmék védői a régi rendszert akarják visszaállítani s minden újítás ellenségei. Franciaországnak e pillanatban alkalma volna szabad intézményeket teremteni. De vajjon a monarchia hívei nem egyenetlik-e valamely Napoleonida visszatérésének útját s nem kergetik-e hazájukat elvakult makacsságukkal az anarchiába? A konzervatívok Lajos Fülöp alatt, 1850-ben, sőt ma is az elavult formákhoz való ragaszkodás folytán veszítik el hazájukat. Francia-

országban most a köztársaság az egyedül lehetséges kormányforma s a köztársaságiak talán mégis megakadályozzák, hogy gyökeret verjen, mert a katolicizmus áthatotta őket a türelmetlenség és zsarnokság szellemével.* Franciaország aligha fogja elkerülni az abszolút hatalom újabb visszaállítását, ha nem tud megszabadulni a kathólikus hagyományoktól. A római vallás rosszul készítette elő a francziákat arra, hogy szabadságban éljenek, türelmesek legyenek egymás iránt s önmaguk kormányozzák magukat.

A türelem a kathólikus népeknél néha megvan a törvényben, de soha sincs meg a lélekben. Jaj annak, ki használni akarván a lelkiismeret szabadságát, enged a magáé sugalmának. Még saját rokonai is megvetik s a közönyösek még jobban, mint a hívők. A hitetlenek kényelmesebbnek tartják kigunyolni vagy megtámadni a papot, föntartva, hogy meghajolhassanak előtte az élet minden fontosabb viszonyaiban. Miután lerázták az orthodoxia jármát, melyet kiesufolnak s újra föl-

* A francziák türelmetlensége katolikus nevelésüktől származik. Voltaire idejében a nép még telve volt gyűlölettel a protestánsok és a hitetlenek ellen. „Nehezen tűrjük az ellenmondást oly dolgokban, melyek nagyon szívünkhöz nőttek, — mondja egy igen okos francia író. A legvakmerőbb, a legképtelenebb nézet előttünk dogma s rajta kívül nincs üdvösség. Mindenik párt egyház avar lenni s nem tűri, hogy esáhatatlanságában kételkedjenek. A legszabadelvébbek is álutakat keresnek, hogy ne keljen megadniok a más nézetűeknek azt a szabadságot, melyet ők követelnek a maguk részére. Ezért jönnek létre oly könnyen a diktatúrák s örökösödnek az összes pártok fezeében, melyek egymást változtatva, kerülnek hatalomra az elnyomás ugyanazon eszközei. (Emile Beaussire. Revue des deux Mondes 1871. máj. 1.)

szerencsejáték. Esetleg sok veszteséggel jár vala. De más oldalról, meg kell vallanunk, hogy azok között, kiknek kezeire a főiskola értékének kezelése van bízva, szívesen látnánk egy pár pénzembert is, olyan becsületes pénzembert, ki szívvel-lélekkel a miénk lenne és nem a *magáé*, a ki a pénz értékét, forrását, felhasználási módját érti, tudja, s talentumát az alapok érdekében a főiskola anyagi fejlődése terén hasznosítaná.

Én tisztelettel viseltetem magunk iránt annyira, hogy becsüljem azokat, kikben egyházunk és iskoláink ügyeinek vezetői bizalmukat helyezék s kikre főiskolánk anyagi ügyeinek kormányzatát bízta. De hiába keresem köztük, nem találok azon egyént, ki a pénz körül szakszerűen tudjon eljárni. Nincs köztük, az egyetlen pénztárnokon kívül, egy tag sem, a ki mint *egész ember*, a főiskola pénztáráé, anyagi ügyeinek kormányzója lenne. Olcsó kezelés ez a mostani a — fennállhatásra, de kevés az üdvösségre is. Az olcsó boldogulás pedig — valljuk meg — ma már nem fizeti ki magát.

Egy-egy alkalmas pillanat, melyben a főiskola előnyös pénzelhelyezést, előnyös vásárlást hajthat vala végre, míg e testület megmozdul: elrepül végképen s nem kínálkozik többé soha. Mindenben, a mit ily testület tesz, épen azért, mert tagjainak egyike sem egész embere azon ügynek, még a legjobb, a leghelyesebb eszmét

is — tanácskozása folytán — vagy elselejtésülni, vagy a tulságba vitt s még sem tökéletes ellenőrzés folytán — akaratlanul többé kerítettni látjuk — mint kerülhet az egyesnek, vagy kerül oly testületnek, melynek alkotó elemei egész emberek, azaz egészen csak azon ügynek szentelik idejüket.

Én e testületet — mindig az iskola anyagi ügyeit vezető gazdasági tanácsot értem alatta — olyannak tekinteném s úgy szervezném, mint a hogy a pénzügyek felügyelő választmánya vagy igazgató tanácsa szervezve van, s teendőit is ezek teendőikben állapítanám meg. A vagyoni voltaképeni kezelését pedig úgy bíznam egy igazgatóságra, hogy az meghatározott szabályok szerint, felelősség mellett — biztosíték nyújtással — kezelje önállóan s kezelje bizonyos % nyereség biztosítása folytán érdekből, a főiskola pénzeit, a lehető legjobb befektetések s előnyös kamatozás mellett.

Fentebb említettem, hogy a főiskola érdekében legelőnyösebbnek látszik a vagyonnak pénzérték szerint tőke-kamatozással hasznosítása. Hozzá tettem azonban, hogy csak látszólag nyújtja a legtöbb tiszta jövedelmet s míg egyfelől nem a legbiztonságosabb, másfelől ki van zárva az, hogy fokozható, tehát emelkedő jövedelmet nyújtson.

Nem így az ingatlan. Az a tőke, melyet

vesznek, nem tűrik, hogy mások nagyon terhesnek találván, elég bátrak legyenek nyíltan kivonni magukat alóla. A megfélemlítés és névetségesség következtében az egyformaság jut uralomra s a szabadság nem több, mint pusztá szó.

Minden modern nép az alkotmányos képviselői kormányforma megalapítására munkálkodik. Ugy látszik, hogy ez államalkat, mely Angliában, az ősi germán intézmények talaján született s a protestantizmus által termékenyített meg, nem igen tud tartósan behonosodni a katolikus országokba; mert az államfő, legyen király vagy elnök, nem lehet valóságos alkotmányos szuverén: ha hitbuzgó s mint engedelmes bűnbánó gyónik, akkor gyóntatóatyjának hatalma alatt áll, kívül a pápa rendelkezik. A gyóntatószék segélyével a pápa az igazi szuverén, hacsak rajta meg a jézsuiták nem uralkodnának. Ily esetben a végrehajtó hatalom alkotmányos jogait egy idegen hatalmasság az állam kárára gyakorolja. Példákban bővelkedik a történelem. Nagyon is könnyen engedve gyóntatóik követeléseinek, XIV. Lajos viszavonja a nantesi ediktumot, II. Jakab angol, X. Károly francia király elveszti koronáját, XVI. Lajos országát s életét, osztrák Ferdinánd és Leopold a legiszonyosabb üldözéssel teszik tönkre hazájukat, Ágost és Zsigmond lengyel királyok előkészítik országuk felosztását, midőn beviszik a jézsuitákat s a türelmetlenséget. Kegyes és szorgalmasan gyónó uralkodó mellett az alkotmányos kormányforma képzelődés vagy csalás; aláveti a nemzetet egy ismeretlen pap akaratának, ki csak egyháza követeléseinek vak eszköze, vagy forradalomra vezet,

ha a nép nem akarja viselni e megalázó igát. Ferencz József osztrák császár csak azért maradt alkotmányos uralkodó, mert ellenállott gyóntatójának. Az alkotmányosság protestáns földön természetesen fejlődik, mert szülőföldjén van; míg katolikus talajban eretnek telepítés, melyet folyton fenyeget a papság, hacsak hatalmának emelésére nem használhatja s így vagy a klérikálisok hamisítják meg, vagy a forradalmárok rombolják le.

V.

A katolikus népek elmaradott voltának másik oka az, hogy irányadó osztályaik vallásos buzgósága sokkal gyöngébb, mint a protestáns államokban. Azt hiszem, ezt aényt senki sem tagadja. A püspöki hírlapok naponként konstatálják ezt s ugyanazon tiszteletet követelik a vallás számára, a minőt Angliában s Amerikában élvez. Azok, kik minden vallás ellenségei, azt vetik az angolok és amerikaiak szemére, a mi szerintök korlátolt vakhit: a vasárnapi munkaszünet pontos megtartását, a nyilvános könyörgéseket és bűjtöket, végre szigorú kegyességüket.

A vallás két ok miatt életteljesebb és nagyobb tekintélyű a protestáns népek fölvilágosult osztályainál.

Először is a katolicizmus megsokasodott dogmáival, gyakran gyermekes szertartásaival, csodáival, zarándoklásaival* kívül esik a modern gondolkodás körén,

* Agassiz „Voyage au Brésil” cz. művében így jellemzi a katolicizmus befolyását ez országban: „A pap a nép oktatója, s egyszer már föl kellene hagynia azon balhiedelemmel, hogy a léleknek teljesen kielégítő táplálékot nyújtanak a tarka szentképekkel, égő viaszgyertyákkal, olcsó csokrokkal tartott cifra-furcsa körmenetek. Amíg a nép nem követel másféle vallásos oktatást, vagy folyton hanyatlik, vagy legalább nem emelkedik.”

ingatlanba ruházunk, értékelkedésnek s így tőkegyarapodásnak és egyszersmind jövedelemgyarapodásnak lehet forrása.

Igaz, nem minden ily beruházás egyformán szerencsés. Mert némelyik eszik is, még pedig, ha nem vigyázunk, sokat eszik. Értem alatta a házbirtokot. A házbirtoknál nagy értéket képvisel a telek, a jövedelemből sokat emészt fel az évi házbéradó, a házfentartás, az illeték-egyenérték és tűzkárbiztosítás.

Hogy főiskolánk tőkeit bérházak építésére fordítsa, ezt feltétlenül ajánlani nem tudnám. Épen úgy nem tudom helyeselni azt sem, hogy a mostani, tanári fizetés-rendezés alkalmával, a ház, illetve természetben való lakás-adás kérdését nem tudták, vagy nem akarták végleg megoldani.

Oly helyen, mint Debreczen is, oly intézmény, mint a főiskola, a legszerencsésebb akkor, ha minél kevesebb a kedvezményes, majdnem holt tőkéje, minél kevesebb az oly épülete, mely nem nyújt jövedelmet, vagy ha nyújt: az oly elenyésző csekélység, hogy az alap által képviselt tőke mellett, számba sem jöhet.

Ott a példa rá a tanárkari véleményben említett hatvan-utczai tanári lakkal, mely 30 ezer frt alapértéket képviselve, nem ad az iskolának 200 frt évi jövedelmet. Ott van a Szártori-alapból csak nem rég megvett Oszterlam-ház, mely 16—17 ezer forintot képvisel s egy tanári

lakásul szolgálván, még ha 500 frtban állapítottatott volna is meg a lakpénz csak, 3 $\frac{1}{8}$ %-ot jövedelmez. És ott van viszont, hogy csak egy példára hivatkozzam, a Fűvészkert-utczai Félegyházi-féle ház, mely 14 ezer forint befektetéssel 754 frtot jövedelmez, pedig földje potom áron van bérbe kiadva, 10 frtjával.

Lehet, hogy egyéni véleményem ellentétben áll a helyi viszonyokat jobban s közvetlen ismerők véleményeivel; de erős meggyőződésem, hogy a természetben szállás-adás a főiskolára nézve anyagi kár, szellemi előny nélkül s bizony én, oly városban, hol a lakásviszonyok elég kedvezők, t. i. a hol általában bérházak vannak s így lakás is mindig kapható: bár magam is pap vagyok, de még a papnak sem adnék természetben lakást.

Hivatalos helyiséget igen, úgy mint a bíróságoknál van; a templom mellett, annak közelében: de szabadlakást nem.

De más szempont alá veszem azon szabadlakást, melyet már egy kifejlett internátus felügyelő tanárának adnék. Ha a hatvan-utczai telken s magában a főiskola épületében is — tehát mindkét helyen — szervezetnék ez, az épületátalakítás vagy ujja építés által igénybe vett tőke csak úgy kamatozna a főiskolának biztosan, csak úgy nyujtana az anyagi előny mellett szellemi kamatot is, ha ott az ifjúsággal

mig a protestántizmus egyszerűségénél, változatos és tökéletesedésre alkalmas külső formáinál fogva képes hozzá alkalmazkodni. Igen helyesen mondja Renan: „Uj szekták alakulása, a mit a kathólikusok a protestántizmus gyöngeségének jeleként tüntetnek föl, ellenkezőleg azt bizonyítja, hogy a vallásos érzés ez utóbbi kebelében még él és működik, mert teremt. A mi nem mozdul többé, az teljesen meg van halva.“

Az a közönyösség, melylyel legutóbb két olyan új dogmát fogadtak, melyek hajdanában a legerősebb ellenzést szülték s szakadásra vezettek volna, — jele annak, mily nagyon lehanyatlott a kathólicizmus körében a szellemi élet. A babona kicsapongásai elkerülhetlenül előidéztek a hitetlenséget. Az egyház kihívó magatartása a józan észszel szemben arra kényszeríti azokat, kik nem hajlandók erről lemondani, hogy elveszenek minden vallásformát. Geruzet francia író mélyreható igazsággal rajzolta meg ezt a helyzetet: „Oly családátya, ki hisz Istenben, de nem hisz Szent Cuperinusban, nagyon kellemetlen helyzetben érezheti magát hitbuzgó leányai s istentagadó fiaí között. Isten megment bennünket úgy az atheismustól, mint a cupertinismustól.“* A cupertinismus nyilván istentagadást szül s ez a kettő juttatta Franciaországot odáig, a hol most van, mert észszerű vallás többé nem tud tért foglalni.

A kathólicizmus a hitélet iránt oly teljes közö-

* Prévost-Paradol, Geruzet életét rajzolván, még egy meglehetősen tiszteletlen, de nagyon gunyosan jellemző kifejezést idéz tőle: „Az önmagukat elhanyagoló népeket barátok lepik el. Ezek a társadalmi test elődi férgei.“

nyősséget szül, hogy még az egyházból való nyílt kilépésre sincs elég erejük az embereknek. Néha látni egyes protestánsokat, kik kathólikusokká lesznek, mert maradt még némi hitük, az igazi vallást keresik s azt hiszik, hogy ezt Róma adhatja. Kevés kathólikus lesz protestánsná, mert már ellenséges érzületűekké, vagy közönyösekévé lettek a vallás minden nyilvánulása iránt. Még ez a közönyösség is az egyháznak szolgál, mert meggátolja, hogy az illető teljesen kivonja magát hatalmá alul s ellenfeleit végül is hatalmába keríti gyermekeik által.

A második ok, mely a kathólikus népeket a hitetlenségbe s a papok iránti gyűlöletbe dönti, az, hogy az egyház ellenséges indulatot tanusítván a modern eszmék iránt, mindazok, kik ragaszkodnak ezekhez, kénytelenek akarataik ellenére is, megutálni az egyházat s harcolni ellene. Voltaire gyűlöletteljes felkiáltása: „Écrasous l'infâme“ (semmisítsük meg a becstelent!), szükségkép mindenütt a liberális mus bevallott vagy be nem vallott jelszava lesz. A szabadelvű ember szünetlenül támadja s támadnia kell a papokat és barátokat, mert ezek a társadalmat a pápa, s képviselői, a püspökök rabszolgáivá akarják tenni. Nem tisztelheti a dogmát, melynek segítségével szabadságától akarják megfosztani.

Megállapítottuk a tény s a tény okait, lássuk már most a következményeket.

Az első az, hogy nem sikerül megszabadítani Róma uralmától azon államokat, melyeket csak a pusztia tagadás és kétkedő értelem nevében vezetnek harczba ellene. Soha egy nemzet sem tett ily irányban oly roppant erőfeszítést, mint Franciaország. Hasonlíthatlan erővel és

a vezető, a felügyelő tanár is együtt laknék, folyvást velük lenne.

A főiskola tőkének jövedelmezőbbé tételéről lévén szó, arról, hogy annak egy részét biztos jövedelmet nyújtó bérházakba fektessük: itt az állapítandó meg, minő bérház adna a főiskolának feltétlenül s állandóan biztos jövedelmet. A felelet nagyon egyszerű: oly bérház, melynek mindig van biztos lakója, mely soha sem áll üresen.

A magánlakásokra szánt és épített bérház, e feltételt nem minden esetre biztosítja. Hol egyik, hol másik lakó mond fel, most a kellemetlen szomszédok, majd a változott családi viszonyok, talán rangemelkedés, vagy annak elvesztése folytán, s e szerint az így épített bérház mindig ki van téve annak, hogy egy-egy lakosztálya üresen áll, tehát jövedelmet nem ad.

Nem így az oly bérház, melyet a főiskola mint ilyen, a kebelén szellemi táplálékot, ezzel együtt tehát ott közelben lakást kereső ifjuságnak épít. Számadatokra nem is szükséges e tekintetben hivatkozni; hiszen a ki ismeri a debreczeni főiskola népességét, a ki tudja, hogy a 7—800-ra menő tanulónak fele vidéki, a feléből pedig mindig kerül 100 oly növendék, kinek szülője egy, a kor igényei szerint berendezett internátusba szívesebben helyezné gyermekét,

mint magánhához: annak nem szükséges bizonyítani azt, hogy 45—50 ezer frt tőkebefektetés itt mindig biztos jövedelmet nyújtana a főiskolának.

Azon ellenvetésre, hogy a debreczeni főiskola az ev. ref. egyház egyeteméé, ennek pedig mindig az volt a czélja, hogy a szegényebb hitsorsosok jóeszű gyermekei, nagyobb költség nélkül kitanulhassanak, az internátus szervezése pedig meg fogja drágítani a taníttatást: azon nagy mennyiségű ösztöndíj-alapra hivatkozom, mely felett a debreczeni főiskola rendelkezik. Ez ösztöndíjak a célnak is jobban megfelelőleg kamatoznának, ha az azt megérdemlő ifjú természetben, jó ellenőrzés, tiszta, egészséges, kellő kényelmet nyújtó lakásban s nem a könnyen elfecsérelhető, sokszor épen rosszra csábító készpénzben kapná meg azt.

Bérházat tehát a főiskolának. Első sorban mindenesetre olyat; melyben saját fiait helyezze el, kikben a legbiztosabb s legváltozóbb ugyan, mégis a legállandóbb lakost találja meg. — Azután mihelyst lehet, bérházat kell csinálni a főiskola többi épületeiből is, hogy az azon épületek által képviselt tőke többet jövedelmezzen.

Zsigmond Sándor.

tüntető zajjal használt föl e célra minden eszközt: a bölcsészeti okoskodásokat, az elbeszélések tréfáit, a vígjátékok gúnyját, a szószék ékesszólását, a gyújtogatók csóváit, a rombolók csákányait és a hóhér bárdját.

A klérikalizmus e pillanatban (a jelen tanulmány 1875-ben jelent meg s 1874-ben íratott) játszott a jézsuiták kezére a közoktatást s készíti elő az egyháznak teljesen meghódoló királyság visszatérését. Ez az egyházi befolyás rohamosan nő, s mint Belgiumban is, egyszer ellenállhatatlanná leend. Ez onnan van, mert egyik vallást nem szabad úgy megölni, hogy másikkal ne helyettesítsék. Ha a politikában épúgy meghajolnának az emberek a tények tanulsága előtt, mint a természet-tudományokban, akkor ezt az igazságot, mint sarkított ösmernék el az előítélet nélküli emberek. A szabad gondolkodás nem fogja megtörni az egyház hatalmát, sőt inkább megerősíti a nyomában keletkező borzalom folytán, mivel nem felel meg az emberi szív benső szükségének.

Az a kísérlet, mely le akarja rombolni a katolicizmust a nélkül, hogy helyettesítne, nem éri el célját, csak forradalmi szellemet szül. Nemde szembetűnő, mennyire sajátja e szellem a katolikus népeknek úgy Amerikában, mint Európában, míg valóságos meglepi a szemlélőt, hogy még az Egyesült-Államok radikális demokráciájában sem találják föl. A protestánsok tiszteletben tartják a törvényt és a felsőbbiséget. A katolikusok, mert a szabadságot nem tudják véglegessé tenni s még sem tudnak róla lemondani, szükségessé teszik a zsarnokságot, de azért nem tudják magukat megadni neki.

Ezért működik náluk folyton a forradalom erjesztő anyaga. Midőn a baj már végletekig fejlődött, az állam az anarchiából a zsarnokságba, a zsarnokságból az anarchiába rohan, a kibékíthetetlen pártok küzdelmeiben emésztvén föl erőit. Ezt látjuk Spanyolországban s más hasonló helyzetű államokban. Honnan e kór? Azt hiszem, főként okát.

Rendszeres szabadság erkölcsiség nélkül nem képzelhető. Már pedig a népnek erkölcsről és kötelességről a vallás papjai beszélnek. Ha elvesztették a nép becsületét, ki pótolja őket nélkülözhetlen tisztükben? Bizonyára nem a szabadgondolkozók. Guizot remekül fejezte ezt ki: a keresztyénség a tisztelet nagy iskolája. Ha a szabadság-cívü voltairánizmus a szabadság megoltalmazása végett aláássa a katolicizmus tekintélyét, minthogy szükségkép ezt kell tennie, akkor semmivé lesz a törvényes hatalom iránti tisztelet is s az ellenállás, rágalmozás, gyűlölet és lázongás szellemének ad helyet. Így fejlődik ki a katolikus népek forradalmi véralkata.* Csak akkor élnek nyugodtan, ha teljesen alá vannak vetve Rómának, mint egykor Spanyolország, most Tirol. Ha megkísérlik felszabadulni, nem igen tudják elkerülni az anarchiát.

(Vége köv.)

* Deschanel a francziákra vonatkozólag nemrég azt írta a „National”-ban, hogy náluk szabadság és forradalom egy jelentésűek, mert a felsőbbiség és elnyomás is gyakran volt az.

A tanulmány franczia kiadónak megjegyzése.

TANÜGY.

Erkölcstan-é vagy erkölcsi nevelés?

(Felolvasatott a felvinczi tanítói kör f. évi márcz. 9-én tartott gyűlésén.)

(Folytatás.)

Kezeim között van két erkölcsstani kézikönyv. Egyik „*Ker. Vallástan*“ czímen használtatik az elemi iskola 5. és 6-dik osztályaiban*; másik „*Erkölcstan*“ gymnasiumok, reál-, felsőbb leányiskolák számára.** Szíves engedelmséggel mindenikből hozok fel néhány példát, hogy méltóztassanak megítélni, vajjon alkalmas-é tanításra az erkölcsstani, tekintetbe véve úgy a növendékek értelmi fejlettségét, mint a czélt: erkölcsileg nevelést.

Első helyen említett könyv Isten, magunk és ember-társaink iránt való kötelességek ismertetésével tanít az erk. törvényekre, akar elvezetni erk. életre ilyen tétélekkel: „Isten szeretetére indít bennünket annak megmondolása, hogy ő a mi mennyei édes Atyánk, ki nemcsak életet adott, hanem mind testünknek, mind lelkünknek javát akarja és gondját viseli. Ellenkezik Isten szeretetével e világ tul a rendén való szeretete. Tul a rendén szereti e világot az olyan ember, ki annak muló javai és örömei miatt megfeledkezik Istenről és Isten törvényét nem tartja meg.“ (37. lap.) „Istent helyesen megismerhetjük az ő munkáiból, nevezetesen e világból, az abban levő szép rend- és egybefüggésből, életünk és sorsunk vezérléséből.“ (38. lap.) „Isten félelmének nevezzük az Isten jelenlétének folytonos és élénk érzését.“ (39. lap.) „Isten iránt tisztelet támad keblünkben, ha a magunk gyarlóságát és tehetetlenségét összehasonlítjuk az Isten mindenhatóságával; ha figyelemmel vizsgáljuk az ő munkáit, felismerjük bölcsességét, jóságát és határtalan szeretetét irántunk“ stb. (40. l.) „A haza és egyház oly erk. társaságok, melyek iránt a keresztyének különösebb kötelességei vannak. Az egyház iránt, melynek vallásunknál fogva tagjai vagyunk, kötelességünk a különös rokonszeny és szeretet.“ (59. l.)

Az erkölcsiség, t. értekezlet! az emberi lélek érzelmi világába tartozik. Azért — mint ebben a földben minden — az erkölcsiség is úgy verhet gyökeret és úgy élhet, ha meleget árasztunk reá. De hol a melegség ezekben az élettelen, rideg, elvont meghatározásokban?! Pedig erkölcsstani ennél könnyedebb nyelven nem igen irnak. Sőt ellenkezőleg, míg a gyermek vesződik ezeknek megtanulásával, mert érteni nem képes, a tantárggyal együtt azon eszmék iránt idegenség támad benne, a melyek iránt épen lelkesedést akarnánk ébreszteni, t. i. az erkölcsiség eszméi iránt, mit figyelmen kívül hagyni vétek. És csak az emberi természet azon sajátágából, hogy a hagyományhoz minden téren a végsőig görcsösen ragaszkodik, tudom kimagyarázni azon, különben érthetetlen eljárását a hitfelekezeteknek, melylyel időt, pénzt, szellemi tőkét vesztegetnek újabb és újabb erkölcsstani kézikönyvek iratására, régiek foltozására, azt hívén, hogy a bajt: a nép és társadalmi élet erkölcsinek fogyatékosságát ezzel orvosolják, holott csak meg kellene egyszer kockáztatni azt a merészséget, hogy szakítsunk a régivel, ne írjunk minden áron mindenről, így az er-

kölcsről is könyvet.* Hiszen ha már nagyon régen tudták azt a gyermeki lélek ismerői, hogy legbiztosabban lehet őt vezetni az ismeretekre élőszóval: úgy az erkölcsi nevelésről ma ezt nagyon kellene tudnunk és ehhez képest nemcsak az egyházaknak, de az államnak is leendő tanítóikat, tanáraikat kellene úgy nevelniök, hogy viszont ezek tudjanak nemcsak tanítani, hanem nevelni is, és ekkor szükség még a látszatért sem lenne gyermekek és ifjak kezébe adandó erkölcsstani kézikönyvekre. De ma a jelszó *könyv és könyv és sokat tudás*, melynek hamis világítása mellett tapogatózás, botorkálás és botlások teszik kétségessé, sőt eredménytelenné a tanítást és nevelést. Ha azt akarjuk, hogy gyermekeink az iskolából, szívökbe oltva Isten helyes ismeretét, félelmét, tiszteletét vigyék magokkal; ha el akarjuk érni, hogy tudjanak imádkozni, Isten akaratán megnyugovók, tehát boldogok lenni; ha el akarjuk érni, hogy az ember ne legyen olyan, mint az állat, mely mindent felfalni szeretne, mindent magába temetne, hanem értse meg, hogy ő is, rajta kívül állókért is él, van: ne tanígtassuk, ne magyarázgassuk, de mutassuk meg neki, miben állanak ezek. Ha tanítgatjuk, soha nem tanulja meg sem a könyv tétéleit, a mire különben nincs is szükség, sem megtevését azoknak, miket neki könyvből tanítottunk. Hanem állítsunk elébe példákat Isten és emberek tetteiből, elmondva szóval, vagy olvasatva, hiszen vagy így, vagy úgy mindig találhatunk. És ezek a cselekvények, a közvetlenség erejével fognak a gyermeki lélekre hatni s azt megkapni. Tudjuk pedig, hogy valamely igazság, eszme elfogadására biztosabban vezethetjük a lelket, ha cselekményben mutatjuk fel. Ezért a színjáték, a hol csak annak a műnek van értéke, a melynél cselekvényekbe eszme, igazság van öltöztetve.

Mindenekfelett pedig álljon például az erkölcsiségben a gyermek előtt a nevelő, a tanító. Szülők után ő van hozzá legközelebb; az ő erkölcsi életének tisztasága fog a gyermeki lélekben az erkölcsiség meggyökereztetésére a közvetlenség erejével hatni.

Én aztán még az így nevelt gyermek kezébe sem adnék a középiskolában sem kézikönyvet; nem erőltetném, hogy tanulja az erkölcsstani elvont tétéleit a gyermek abban a korban sem, a mikor a testi érés forrongása a szellemet folytonos ideges, lázas izgalomban tartja, a képzelőtehetséget magasra fokozza, a kedélyt örökös hullámzásában, pillanatnyi változásaiban minden külső behatásra fogékonyvá teszi. Ebben a korban a cselekvények gyorsasága, az élet, mely szeméi előtt foly, lesz képes lelkére, kedélyére hatni és pedig válogatás nélkül, a milyen cselekvény és élet foly szeméi előtt, mert kiválasztásra kedélye elég nyugalommal, szelleme elég képességgel nem bír. Mivel az erkölcsi rossz, bármerre lép e világban, mindenütt előtte van élő, cselekvő alakban: az erkölcsi jó, könyvből, elvont, holt tétélekben, nem is a kedély, hanem az értelemnek nyújtatva, nem fogja amannak hatását ellensúlyozni; csak ha mozgást, cselekvést, életet tudunk adni ennek is, remélhetjük, hogy egy-egy ponton diadalmat vesz a gyermekben ama felett.

12—14 éves leányoknál láttam, mily lehangoltságot támasztott, mikor az erkölcsstani ilyen tétéleit kellett betanulniok: „Valamint a természet 2 oly főbb tulajdonnal

* E helyen utalva még egyszer első megjegyzésünkre, felemlítjük, hogy a ezikk írója nagy tévedésben van, midőn felteszi, hogy „a nép és társadalmi élet erkölcsinek fogyatékosságát“ valaki egyedül erkölcsstani kézikönyvekkel akarná orvosolni. A könyv csak szerény eszköz, — sokkal fontosabb dolog, hogy ki és hogy bánik ezzel az eszközzel.

* Kovács Lajos debreczeni prep. tanár.

** Tóth Pál miskolci ev. ref. felső leányiskolai tanár.

ruházta fel az embert, melyek az erk. tett végbevételét reá nézve megkönnyebbitik: épen olyan akadályokat szűlnék ugyancsak az erkölcsi tett végbevételére nézve olyan körülmények, melyeknek az ember tulajdonképen nem oka, de a melyeket szorgalom és figyelmes előrelátás által kikerülhet. Ilyen két főbb akadály a tudatlanság és tévedés. (Tóth Pál „Erkölcstan“ 5. §.) Az erkölcsiégnek nem lehet más czélja, mint a jó. Tiszteljük, imádjuk a legfőbb valót, hogy áldja meg tetteinket.“ (U. o. 9. §.) „Az erkölcsiég fő elve nem lehet más: Cselekedjél úgy, hogy cselekedeted az erk. törvénnyel megegyezzzék és pedig nem érdekből, hanem csupán azért, hogy az az emberiség végrendeltetését: a jót eszközölje.“ (11. §. u. o.)

Harasztos.

Nagy István,

evang. ref. lelkész.

(Folyt. köv.)

Iskolai értesítők.

9. *A miskolci ev. ref. főgymnasium mult tanévi értesítője* Halmi Gyula igazgató szerkesztésében jelent meg. Első helyen olvasható benne az avasi templomban elmondott igazgatói jelentés, mely a közoktatásügyi kormány reformterveinek méltatása után szól az intézet életében előfordult főbb mozzanatokról, kegyelettel adózván Bizony Tamás főgymnasiumi kormányzó emlékének s üdvözölve egyszersmind a jeles férfiú méltó fiát, mint annak utódját. Működött 9 rendes, 1 helyettes, 4 mellék-tanár és 7 hitoktató. Az ifjúsági önképzőkörben élénk munkásságot fejtettek ki: 45 pályamunka adatott be s az eredmény megnyugtató. A gymnasiumi nagy könyvtár állománya 11,990 kötet könyv, 133 füzet, 486 be-kötött folyóirat. Az ifjúsági társas élet helyes irányban való fejlesztésére szolgált az olvasó-egylet, hol saklo-zással és ítélőképesség fejlesztő ügyes játékokkal is foglalkoztak. Az ifjúsági könyvtár 1010 kötetből, a kisebb könyvtár 600 kötetből áll; a természettani szer-tár eszközeinek értéke 5899 ft; a tanári nyugdíjintézet alaptőkéje 31,370 ft. Szépen gyarapodik a tápintézet alaptőkéje is, mely jelenleg 7693 ft. Érettségi vizsgálatot tettek 17-en, kik közül 2 jelesen, 6 jól és 7 egyszerűen érettnak nyilvánított, 2 javít. A 8 osztályba beirt tanulók száma 370, kik közül 184 helybeli illetőségű. Vallásra nézve ref. 145, ág. h. ev. 40, r. kath. 64, gör. kath. 4, gör. kel. 2 és izráelita 115. Előmenetelre nézve összesen jeles 13, jó 64 és elégséges 172; a többiek egy, két vagy több tárgyból elégtelen érdemelték. Ez a körülmény, továbbá az, hogy míg az I. osztályban 69, addig a VIII. osztályban 24 rendes tanuló volt, igazolja, hogy a tanfegyelem komoly és szigorú alkalmazására kellő gondot fordított a tantestület.

10. *A kolozsvári ev. ref. kollégium értesítőjét* az igazgatóság adta ki 55 tömör nyomású lapon. Működött 8 rendes tanár, míg a többi tanerő akad. papjelöltekkel és gyakorló tanárjelölttel pótoltatott. Méltó tisztelet illeti azt az 52 humánus és fenkölt gondolkozású úrnőt, a kik az egész tanéven át, naponként felváltva, 28 tanulóknak kegykosztot adtak. Az ifjúsági olvasó-egylet tagjai leg-inkább Jókai műveit olvasták; az önképzőkör „Remény“ című lapja 14 számban jelent meg. Aránylag szerény mérvben gyarapodtak az egyes szertárak s nem valami örvendetes a tanulásban tett előmenetelről szóló statisztika. Minden tantárgyból jeles eredményt mutatott ugyan 38, de ezek közül a VI. és VIII. osztályra egy sem jut; jó osztályzatot 57, elégségest 112 érdemelt, míg a többiek egy, két, vagy több tantárgyból elégtelen kaptak. Az érettségire jelentkezett 20 ifju közül sem volt egy jeles

sem, míg egyszerűen éretten 10 és jól 8; javít 1, ismételt 1. Ez credmény a mult évinél kedvezőlenebb, a mit az igazgató is nyílt őszinteséggel feltár, megemlítvén azt a sajnós tény is, hogy a magaviseletbeli viszonyok sem felciték meg a várakozásnak. Felhívja tehát a szüléket, hogy a legkomolyabb házi nevelés és ellenőrzés gyakor-lá-a álta' igyekezzenek a tantestület javításra irányuló fáradozásait sikerre juttatni, mert a nevelést az iskola és szülék együttes közreműködésével lehet sikeresen végezni. Noha a tanulók érdeméhez képest történt a segélyosztás is, mindamellet különböző czimeken majd-nem tízezer forintba menő jótéteményben részesült az ifjúság, mely vajha eszébe venné az intézet igazgatójá-nak ama komoly figyelmeztetését: „Ime a kollegium, az egyház, a társadalom, az állam meghozták az áldo-zatot az ifjúság támogatására: tőle függ csupán, hogy megérdemelje nagyobb mértékben.“

11. *A békési ev. ref. hat osztályu gymnasiumról* Osváth Ferencz igazgatótanár közöl értesítőt, melyben Kabós Bálint tanár 12 lapon szól arról, hogy a játéknak micsoda fontossága van a tanuló ifjúságra nézve. Az igazgatótanárral együtt működött 7 tanerő, 4 hitoktató és 3 tanító. A hat osztályba beirt tanulók száma 116 volt, kik közül elmaradt 10, meghalt 3 s az év végén maradt 103. Helybeli volt 63. Vallásra nézve ev. ref. 44, ág. h. ev. 4, róm. kath. 24, gör. kel. 10, izráelita 21; ez utóbbiak tandija — ha helybeliek — összesen 10 ft 30 kr., míg a vidéki tanulók díjai valláskülönbség nélkül 22 ft 30 kr.-ra ruznak. Míg azonban a IV. osztályban 12, az V-ben 10 és a VI-ban 9 tanuló lesz, mint a hogy volt most, addig alig-alig lehet „eljes remény“ ahoz, hogy az állam tetemes évi segélylyel járuljon a 8 osz-tályuvá leendő kiépítéshez. Egyelőre elég nagy feladat lesz a meglevő intézet korszerű és intenziv fejlesztése, a mihez bizonyára nem hiányzik ott, sem a készség, sem az akarat.

12. *A pápai főiskola értesítője*, a theol. akadémia és főgymnasium igazgatóinak közös szerkesztésében jelent meg 156 lapnyi terjedelemmel. A lefolyt tanév történetére vonatkozó adatok után közölve van Kis József theol. tanárnak „házassá-jogi reform“ című székfoglalója 39 lapon és Borsos István főgymnasiumi tanárnak hasonló jellegű értekezése ily címmel „Klassikus költők hatása Czuczor Gergely költészetére“ (41—53 lap). A theol. akadémian előadott 5 nyilv. r. tanár, kik közül az igaz-gató ez évben dr. Horváth József volt. Httanhallgatók összes száma év végén 20. A főgymnasiumban műkö-dött Szilágyi József ez évi igazgatóval együtt 13 tanár, kik közül okleveles 9, és 3 más vallásu hitoktató. A tanulók összes száma a 8 osztályban 295, kik közül ref. 154, ág. h. ev. 36, róm. kath. 40 és izráelita 65. Helybeli 90, a többiek más megyebéliek. Tanulási elő-menetel tekintetében jeles volt összesen 20, jó 48, míg 157 elégséges, a többiek ellenben egy vagy két és több tantárgyból elégtelen eredményt értek el. Jelesül érett 28 közül 4, jól 6, egyszerűen 15, javít 3. Rendkívüli órán tanították a franczia nyelvet, rajtot, műéneket, zenét, gyorsírást. Felűnő, hogy a jogi szakba vágó pályakérdést is tűzött ki az igazgatóság, holott jog-akadémia nincs. Az ifjúsági egyleti élet megnyugtató. Szorgalomdíjak és segélyezések czimén jelentékeny jótéteményben részesült a tanuló-ság, a mennyiben a theologusok 841, a gymnasisták 2847 forintot kaptak. A főiskolával egyidős tápintézetben 100—120 tápdijas látható el éllemezéssel, kik — az ingyeneseket kivéve — 7 ft vagy 3 ft 50 kr. havi díjat fizettek eddig, de ezentul 60 ft évi díjért az ujonnan berendezett egységes köz-

tartás ugyanazon élelmezést fogja nyújtani, mint a minőt idáig 7 frt havi díjért az u. n. nagyobbak konviktusa szolgáltatott. Az anyakönyvtár részint ajándékozás, részint vétel útján 186 kötetel és 139 füzetel gyarapodott. Az évi tandíj a gymnásiumban 14 frt lévén, bizonyára tömegesebben keresik fel ez intézetet a közeli vidékek lakóinak gyermekei, mivel e részben sincsenek a magasabb tandíjas állami iskolákra utalva.

KÖZÉLETÜNK.

Laczfalu és Róma.

A Laczfalu felől terjengő dákoromán zajt most esztendeje az esztergomi csendes, de annál veszelmesebb hangokkal hasonlítottam volt össze és azóta többször tapasztaltam, hogy állításaimat az események igazolták. Most a nagyszebeni híres rományüléslről olvasott tudósítások hatása alatt azt az összefüggést kísérlem meg kimutatni, mely a laczfalusi román törekvések iránya s a Rómából táplálkozó ultramontán mozgalmak között határozottan felismerhető. Mind a kettő különösen minket, magyar protestánsokat fenyeget, s velünk együtt a haza alkotmányos szabadságát veszélyeztetné, ha célhoz juthatna.

Laczfalu hirhedtté lett papja: Lukács László, mint tudva van, börtönbe került. De a mozgalom, melynek vezére volt, nem szűnt meg. Ő jól tudja, hogy szenvedését a román nép martyr-szenvedésnek tekinti, s az a nagy templom, meg a szép kert, melyet tevékenysége létrehozott, nem engedi az ő emlékét feledékenységbe menni s a nép szívéből kitörölni. Most is olvassuk, hogy ott volt Szebenben az öcsce, Konstantin, meg egyik rokona, Berinde s gyönyörködhetek ama jelenetben, midőn a gyűlés tagjai a börtönben sínlődő Lukácsot az összes románság legnagyobb fiának kiáltotta ki.

S mi tette Lukácsot ily nagygyá? *Tudománya, pénze, széleskörű ismeretsége és tevékenysége.* Ez a négy eszköz sok befolyást, nagy tekintélyt és számos párt hívet szerzett neki. A népet ilyen módon, olyan természeti tulajdonokkal, mint az övéi, nem lehetett nehéz megnyerni.

De hol vette Lukács az eszközöket, melyekkel Laczfalut néhány év alatt országszerte híres mozgalmak központjává tette? Tudományos ismereteit Rómából, a jézsuitáktól nyerte, pénzét a római intézmények dús forrásából merítette, széles ismeretsége a Rómával való folytonos összeköttetés ezer szálaiból szövődött, s tevékenységét az a felsőbb helyről nyert támogatás fokozta, mely azon alapult, hogy tőle a görög-keleti románok görög-katholikussá tételeit várták.

Tudományos ismeretei tették alkalmassá arra, hogy román nyelvű lapot szerkesztszen s az által a regényes fekvésű kis Laczfalut a nagybányai nyomda segítségével a külföld előtt is ismeretessé tegye. A lap, egyházi jellegű lévén, a politikai hatóságok bírálata alá nem esett, az egyháziaknak ellenben tetszett s hathatós támogatásban részesült. Ah! a katolikus egyházi lapok, sőt a politikai tartalmuak is, ha Rómából áldást nyerhetnek, nem szűkölködnek előfizetők hiányában. De azon kívül van nekik az olvasók szaporítására egy könnyű módjok, hogy t. i. úgynevezett *intencziókért* adják a papoknak a lapot. Nem kell fizetni, csak misét szolgálni és jár a lap a paphoz, kántorhoz; ők aztán beszámolnak a szerkesztőnek a mise-czédulákkal. Lukács lapját én

láttam ugyan akárhárhányszor, de nem olvasván, nem adhatok róla ismertetést. Azonban annyi bizonyos előttem, hogy híre-neve ez által terjedt, s a román nemzeti-ségi érzelmek ébresztésére hathatósabban felhasználhatta, mint szatmári vallásanári kathedráját, melyből azért mozdították el, mert a püspök védnöksége alatt álló Széchenyi-társulat főbjeivel összeütközésbe jött.

Pénz nélkül azonban nem mehetett volna nagyon sokra. Nyílt házat tartani, utazni, előkelő körökkel érintkezni, külföldi ismeretségeket fentartani, Bukarestben, Rómában, Szent-Péterváron meg-megfordulni, Laczfaluban bazilikaszerű templomot építtetni s a népet birtokok szerzésére segíteni, sok pénzbe került. Honnan vette azt? Eleinte az volt a közhit, hogy irodalmi munkásságával szerzi. Később kiderült az igazi forrás. Az úgynevezett mise-alapítványi pénztárakból, Karinthiából, Krajnából s másunnét többet szedett fel püspöki engedély mellett 40—50 ezer frtnál. Ezen kívül ő volt egyik fő intézője az oláh Albina-társulat pénzkölcsönző fiókjainak, melyeknek segítségével Szinér-Váralján és több helyütt a várme-gyében sok szép magyar birtokot hitsorsosai tulajdonává tehetett s magának is sokat szerezhetett. Ez utóbbi forrást nem kifogásolom, — ilyen intézményt mi magyar reformátusok is hozhattunk volna létre régen és jó lett volna — de az előbbi valóban gondolkozóba ejtheti az embert. Hiszen, ha azok a mise-pénztárak olyan tele s olyan könnyen nyitva állanak, hogy egy szerény kis falusi papnak is 40—50 ezer frt jut belőle: mennyit felhasználhatnak azokból ellenünk a katolikus egyház erősítésére a nagyobbak, a hatalmasabbak? Azt mondják ugyan, hogy az ilyen miséket le kell szolgálni; igen, de az is tudvalevő, hogy mással is le lehet szolgáltatni. Ily módon aztán valóban sokan részesülhetnek e dús forrás felpezsgő gyöngyeiben.

A kinek pénze van, *ismeretkőre* folyvást tágul, s az elvtársakat csaknem tetszése szerint szaporíthatja. Lukács Laczfaluba jöveletekor úgy tűnt fel, mint a nemzeti-ségi érzelmek áldozata. Azt mondták, azért bocsátatott el az állami szolgálatból, mert a magyarosítást ellenezte. Nevazetesen, mikor a Széchenyi-társulat a román tanítóknak jutalmakat osztogatott azért, ha magyarul tanítanak: ő ezeket a tanítókat a jutalmak visszaadására akarta birni. Laczfalut ő úgy tüntethette fel, mint egy kis számüzetési helyet a magyarság zúgó tengerének hullámain túl, hová őt a részvét kísérte és ismerősei napról-napra, évről-évre szaporodtak, míg végre azok segítségével nyílt fellépésekre is bátorodott. Fiát, Epaminondaszt Rómában, leányait Romániában, Bukarestben taníttatta, s ezen az úton a jézsuita, meg a római hatalom erősítését czélzó párthívekkel folytonos érülkőzésben állott. Akkor tájban már megindult Tisza Kálmán ellen a hajsza. Zimándy kiadta a jelszót: „Magyarország katolikusai! ne féljünk! Mi vagyunk az ország lakosságának túlnyomó többsége; mellettünk a jog, az igazság és méltányosság; nincs okunk gyáván az ágy alá bujni” stb. — Hogy Lukács ezekkel bizonyos összeköttetésben állott, onnan tudom, mert mikor itt a környéken vagy három kisededővodát állított a Széchenyi-társulat s az alapítás munkájában, megbízás folytán, én is részt vettem: a *Magyar Állam*-ban támadtak meg, kétségén kívül a Lukács hívei, ilyenformán: „egy tisztán katolikus községben kisededővodát állít a társulat, s hajrá! kimegy a nagybányai református pap és intézkedik” stb. Kezdődött pedig az a támadó cikk e szavakkal: „*Szent István, Ulászló, Nagy-Lajos, a Hunyadiak, a magyar nemzet eme nagyjai, kik édes hazánkat nagygyá tették, ha ma egy kis szemlét tartanának e hazában, bizony*

megborzadnának, látva itt azt a kálvinista gazdálkodást, mely hazai történelmünk szerint is mindig csak kárára volt a magyar honnak." (M. Á. 1889. nov. 20.) Megjegyzendő, hogy a nevezett kisdédóvó ellen nem a róm. kath., hanem a román papnak volt kifogása, a minthogy későbbben csakugyan be is szüntette. Hanem hát egyek ők, mihelyt a protestántizmus ellen kell fellépni s mihelyt római érdekről van szó.

Tevékenysége Lukácsnak — mint tudjuk — fáradhatatlan volt. Vallása és nemzetisége érdekében nem kímélte sem a szót, sem a tollat, sem a költséget. Mikor először perbe fogták, még nem félt semmit, mert tudta, hogy főpapi pártfogói megvédelmezik. Hiszen irányzata tisztán állt. Ő a protestánsok elhatalmasodása ellen küzdött. Ugy hitte, mint nekem is mondá, hogy csak katolikus lehet a császári-királyi felség igazi hive és engedelmes alattvalója.

A „Magyar Állam“ a fent hivatolt cikkben így irt akkor rólunk: „A protestántizmus terjesztésére a magyarosítás szent ügyét használják fel, s megteremtették a *dákoromanizmust*. Mert pl. Lukács nyíltan kimondá: hazug és hitvány ember az, a ki róla azt meri állítani, hogy ő ellensége a magyar hazának. Ellensége ő a kálvinizmust terjesztő Tisza-kormányának s annak a Tiszának, ki nem mulaszt el egyetlen alkalmat sem a protestántizmus emelésére s a katholicizmus üldözésére.“ Közbe legyen mondva, ez akkor történt, mikor a protestánsok nagy része azon panaszkodott, hogy Tisza a katolikusokat pártfogolja. Azt hinné az ember, hogy a magyarosítás ellen csak az oláh papok, oláh szempontból panaszkodtak. Igen, de egy Szatmáron megjelenő róm. kath. lap, a Pázmány Sajtó terméke (melynek munkatársai valószínűleg megnehezítelnek majd e cikkemért, hogy őket a dákoromán agitátorral ilyen összeköttetésben látom) ugyan e felett panaszkodik most is, ekképen irván: „Nem igaz, hogy az ultramontán sereg hatalmában és gazdagságában el van bizakodva. A protestánsok vannak elbizakodva, hiszen már régóta ők az urak és hatalmasok ebben az országban: a kormányban, sajtóban, akadémiában, hivatalokban, társadalomban.“ Zimándy egyik röpirata ennek előtte tizenhárom évvel ugyanezt hánytorgatta. Ebből — úgy hiszem — eléggé világos, miszerint a mi *magyarságunk és közpályán való munkálkodásunk* a sértő szálfka mind a dákorománok, mind az ultramontánok szemében egyaránt. *Laczfalu* felől fenyegetnek: készüljünk útra Etelközbe; *Rómából* zarándok-főpapok hozzák a hírt, mely szerint talán itthon maradhatnánk, csak lennének pápapártiakká, s csokolgatnók a szentséges atya lábait; az ország ügyeit, javait pedig s kiváltképen a főbb hivatalokat bíznók egyenesen ő rájuk, meg azokra, a kiket ők, vagy a román korifeusok ajánlanak; mert a kálvinista nyakas magyarral sem Lukács, sem Leó pápa pártja nem rokon-szenvez. Hiszen Szatmárról a *Heti Szemle* nyíltan írja nekem, hogy ha a protestántizmus megdőlné, nem lenne abból a hazának semmi kára; mert Magyarország „épen akkor volt a legvirágzóbb, legdicsőségesebb, a midőn *tiszta katolikus volt*.“ Azt persze nagy bölcsen elhallgatja, mennyi összeszólalkozásuk volt a pápával épen a legnagyobb királyoknak? sem arról nem szól, hogy miért multak hát felül a protestáns országok a tisztán katolikus államokat? Ő szerinte talán tatárfutásnak, török dúlásnak, meg minden bajnak, még a mohácsi vésznek is, a protestánsok voltak az okozói. Valószínű, mert az a kis káté, melyről a nekem szóló cikk azt írja, hogy „egy rövid feleletében az emberiség legfontosabb kérdéseire több bölcseség rejlik, mint a világ

bölcséinek összes műveiben“, a reformációról így tanít: „A siralomra méltó baj, mint a ragályos nyavalya elharapózott; ezen és ezen pártolának el a kath. anyaszentegyházról; erre véres háborúk, lázadások és erkölcsi romlottság következett; a jámbor előkornak pompás építményei leromboltattak és kimondhatatlan ideiglenes és örökre kiható nyomor lepte el a földet.“ (Rel. tört. 34. l.)

No de legalább annak nem mi vagyunk okai legkevésbé sem, hogy Lukács Lászlót a laczfalusi papságból elmozdították. Tisztán katolikus dogmák vitték kísértetbe. Felszedte a *misepénzeket*; felfedezett egy *csudaforrást*; *bucsujárásra* hívta fel a népet. Csupán csak azt nem vette tekintetbe, hogy ő még nem *püspök*, tehát ezekre előlegesen engedélyt kellett volna kérnie s a bevett pénzekről utólagosan számolnia. Ugyde, ki tudja, nem nyert-e *Rómából* szabadalmat? Hiszen a *templom kulcsait oda küldötte*. Itt tette fel a laczfalusi kurátor a nagybányai postán, egyenesen ő szentségéhez, a pápához címelve. E szerint *Laczfalu és Róma* földrajzilag kissé távol fekszik ugyan egymástól: de összeköttetés mégis van köztük elég közeli. Laczfalu népe legalább Rómából várja a parancsot, mely kedves papját állásába visszahelyezendi. Csak ezt akartam ez alkalommal elmondani.

Gergely Károly.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Személyi hír.** Főtiszteletű Kiss Áron püspök úr f. hó 9-ikén estve hazatért fürdői időzéséből Debreczenbe. Örömmel tapasztalja mindenki, a ki csak eddig fölkereste a hazaérkezett főpásztort, hogy mennyire javára vált neki Bártfának és Matlárházának ozondús levegője, majd a gyermekei körében Thasson való pár napi időöltés. Megfrissülve, derült kedélyben tért haza. Tartsa meg őt jó egészségben a jó Isten!

— **Debreczeni ev. ref. egyházközség.** Ez egyházközség presbyteriuma mult vasárnap egyéb közérdekű ügyek mellett, az iskolaszék ajánlatai alapján, vallás-tanárt választott a felsőbb leányiskolába s több tanítói állást betöltött. Egyhangulag megválasztottak: a vallás-tanári tanszékre Nagy Gyula, főisk. volt segéd-tanár, a széchenyi-utcai leánytanítói állomásra Ökrös István, az árok-utcai iskolába Széchenyi István, a kossuth-utcai iskolába Csurka István. Munkácsi Juliánának a kossuth-utcai leányiskolában egy évre ideiglenesen történt alkalmazását a presbyterium megerősítette. A debreczeni ev. ref. egyházközségnek parochiális körökre osztását az egyházkerület engedélyezvén, olvastatott az erre vonatkozó superintendenciális határozat, melyet midőn a presbyteri közgyűlés örömmel vett tudomásul, a szervezet kidolgozására, illetőleg módosítására egy bizottságot küldött ki, melynek tagjai: Kiss Áron püspök, Simonffy Imre, Kiss Albert, Némethy Lajos, K. Tóth Kálmán, Dicsőfi József, Balogh Ferencz, Joó István, Somogyi Pál, Sz. Szabó László, dr. Kovács Sándor, Kovács József, Kertész János és B. Nagy János. — Egy igen szép és örvendetes mozzanatot jelzünk még ezen közgyűlésről. Abból kifolyólag ugyanis, hogy a debreczeni ev. ref. egyház egy négyszáz forintos tanítói állomására egyetlen egy pályázó sem jelentkezett, — Kiss Albert lelkész azt a nagy örömmel fogadott kijelentést tette e közgyűlésen, hogy az immár tarthatatlan tanítói fizetések rendezése ügyében ő egy javaslaton dolgozik, a melynek célja

lesz a megváltozott viszonyoknak megfelelőleg jobb fizetéseket biztosítani a debreczeni egyház tanítóinak. Ugy tudjuk, hogy a mi fáradhatatlan tevékenységű Kiss Albert lelkészünk már csaknem teljesen elkészült e fontos munkálatával, mely tiszteletére válik készítőjének, becsületére a fényes debreczeni egyháznak s melyre bizony a debreczeni tanítói kar is igen rászolgált már. Csak előre hát minden téren!

— **A kis-ujszállási ev. ref. főgymnasiumhoz** julius hóban meghirdetett tanári állomásokra megejtettek a választások. Üresedésben volt 9 rendes tanári szék, melyek közül a latin-történelmi meghívás útján Pruzsinszky Pál karczagi okl. rendes tanárral tölthetett be, a 8 tanszékre pedig pályázat hirdettetett. A pályázók közül a két klasszika-philologiai tanszékre megválasztottak Molnár József H.-Böszörményből, S. Szabó József Rimaszombatból, a történelem-földrajzi tanszékre Kabós Bálint Békésről, a mennyiségtan-természettani tanszékre Pallagi Gyula Pozsonyból, a természetrajz-földrajzi tanszékre Bodnár Lajos H.-Nánásról, a rajz és szépírási tanszékre Halmágyi Lajos Budapestről; a megnevezett tanárok mindnyájan ev. ref. vallásúak s oklevelesek. Két tanszék, u. m. egy német-magyar és egy magyar-latin, helyettes tanárokkal tölthetett be; az egyikre megválasztott Stomp József, az utóbbira pedig Szeremley Barna. A kis-ujszállási ev. ref. gymnasium tehát a most rendszeresített 10 tanári székkel szeptember 1-én, *a mikor a VII. osztály meguylik*, elkezdí főgymnasiummá váló fejlődését. Ez alkalomból a fentartó testület egyrészt a szülők, másrészt az intézet érdekeit tartván szeme előtt, arról is gondoskodott, hogy a vidékről jövő tanulók tisztességes gazdák s iparosoknál 12—18, úri házaknál pedig 18—25 s 25—35 frtért saját igényeiknek megfelelő ellátásban részesülhessenek. E tekintetben, valamint egyéb gymnasiumi ügyekre nézve a szülőknek vagy megbízottaknak készséggel ad részletesebb felvilágosítást az ev. ref. lelkészi hivatal, vagy a gymnasiumi igazgatóság.

— **Meghívó.** A magyar ev. ref. tanítók országos állandó választmánya folyó hó 21-én délelőtt 9 órakor Budapesten, a ref. gymnasium egyik termében gyűlést tart. Tárgyak: 1. A magyar ev. reform. tanítók országos egyesületének tervezete. Előadó: Sinka Lajos. 2. Pénztárnok jelentése és számadásainak megvizsgálása. 3. Választmány kiegészítése. 4. Indítványok, melyek a gyűlés előtt 8 nappal az elnökségnél írásban bejelentendők. E gyűlésre az országos állandó választmány tagjai, valamint az ev. reform. tanító-egyesületek (testületek) képviselői tisztelettel meghívottnak. Az egyesületi (testületi) képviselők megbízólevéllel látandók el. Kiváló tisztelettel maradunk Kis-Ujszálláson, 1893. augusztus 4. a magyar ev. reform. tanítók országos áll. választmánya nevében: dr. Kiss Áron, elnök. Józsa Pál, elnök. Kiss Sándor, jegyző. Simon Károly, jegyző.

— **Irodalmi hírek.** Közelebb megjelentek: 1. *Kalászkok az életnek kenyeréhez.* IV. füzet. Szerkesztik: Könyves Tóth Kálmán és Papp Károly. Ismertetni fogjuk. — 2. Drummond Henriktől, a skót szabad egyház e gyors híre kapott theol. tanárától „*A keresztyénség programja.*” Fordította Kovács József budapesti ev. ref. vallásnár. Jogositott magyar kiadás. Budapest, Kókai Lajos könyvkereskedése. Ára 40 kr. Rendkívül érdekes és értékes munka, mely a keresztyénség társadalmi nagy jelentőségét és hivatását tárgyalja következő címek alatt: Előszó. Bevezetés. Az Isten országa. Az Isten országának programja. Az Isten országának tagjai. A 38 lapra terjedő füzetet minden művelt olvasó figyelmébe szívesen ajánljuk. — 3. Mint már

mult héten is jeleztem, megjelent *néh. Révész B.* irodalmi hagyatékából az „*Ünnepi és évszaki egyházi beszédek*”-et tartalmazó IV. kötet. Ára 2 frt 25 kr. Azoknak azonban, kik a három első kötetet annak idejében megrendelték, de a IV—VI. kötetekre még mindeddig nem küldték be megrendeléseiket, jelentkezésök esetén kész vagyok ezen kötetekre is még mindig elfogadni a 2—2 frt előfizetési árt. Az eddigi megrendelőknek, előfizetőknek a kötetlen példányokat már szétküldöttem, s kérem azokat, kik e művek árát még nem küldték be, hogy ezt mielőbb legyenek szívesek megtenni. Dávidházy Imre, debreczeni jónévű könyvkötőnek ezen kiadvánnyal összefüggésben e szám borítékán megjelent hirdetésére legyen szabad az érdekeltek figyelmét felhívnom. Csiky L.

— **Resicza.** A resiczai ev. reform. egyház javára, a h.-mező-vásárhelyi fényes egyházban — Zöld József resiczai ev. reform. lelkész adakozásra felhívó egyházi beszéde folytán — értesülésünk szerint 110 frt 44 kr. könyöradomány gyűlt. Örömmel jelezzük barátunk missioi útjának ezen szép eredményekben gazdag egyes mozzanatait. — Főlemlítésre érdemes, hogy a szentesi egyháztanács, mely már a közelebbi években két ízben is küldött a resiczai ev. ref. egyház részére segélyösszeget, a segély-gyűjtési körútjában oda érkezett resiczai lelkész f. hó 6-án tartott egyházi beszédének hatása alatt, most már harmadízben, 50 forint segélyt utalványozott egyhangú határozatával a resiczai ev. reform. egyháznak az egyház pénztárából, a mellett, hogy az egyházközség területén a segélygyűjtést megengedte.

— **Az igazság érdekében!** Nt. Segesvári József esperes úr e b. lapban nem rég megjelent „Nyilatkozat”-a 2-dik részében ezt mondja: „*Alnév alatt pizskolni mást, mint a hogy ezt Szigethy tette, nem a legfisztabb jellemű emberek tulajdona.*” Ezzel szemben erkölcsi kötelességemnek tartom kijelenteni, hogy jelen voltam azon lelkészársamnál, kihez a kérdéses cikk iratott, de én abban semmiféle pizskolódást nem olvastam; hanem igenis az illető lelkész úr nyíltan hangoztatta előttem, hogy majd ő fogja azt a cikket „*kipennázni.*” Azt hiszem, ha a nt. esperes úr e fontos körülményt előre és biztosan tudja: nem teszi vala amaz idézett kijelentést, mely egy könnyen hívó, tapasztalatlan ifjú emberre nézve különben is túlszigorú. Hodász, 1893. augusztus hó 1. Lányi Kálmán, ev. ref. lelkész.

— **Előfizetés egyházi beszédekre.** Ily címmel egy felhívást közlöttünk mult számunk irodalmi rovatában a 401. lapon. Elnézésből kimaradt az író neve: *Illyés Endre*, mezőberényi ev. ref. lelkész. E helyreigazítással ismételtlen ajánljuk e kötet egyházi beszédet olvasóink partfogásába.

Szerkesztői üzenetek.

Sz. B. V—s. Nem mi rajtunk mult. hogy a kölesei lelkészi állomásra való pályázati hirdetést ily későn közölhetjük. Mult héten szombaton reggel kapta azt meg a szerkesztőség, mikor a lap már ki volt nyomva. — **N. S. A—a.** Nem fért be ezen számba. Jövőre közöljük. — **V. Gy. Cs—ő.** B. imakönyvének ismertetését köszönettel vettük. Mielőbb sort kerünk reá. — **i. f.** Nekrológ ezen számról lekésett.

TARTALOM-JEGYZÉK: A debreczeni főiskoláról. Zsigmond Sándor. — **T á r c z a:** A katolikus népek jövője. Dr. Bartha Béla jogtanár. — **T a n ü g y:** Erkölcsstan-é vagy erkölcsi nevelés? Nagy István, ev. ref. lelkész. — **Iskolai értesítők.** — **Közéletünk:** Laczfalu és Róma. Gergely Károly. — **Különfélék.** — **Szerkesztői üzenetek.** — **Hirdetések.**

Felelős szerkesztők és laptulajdonosok:

CSIKY LAJOS és Dr. BACZONI LAJOS.

Pályázat

a halál által megüresült *kölcsi* lelkészi állomásra,

melynek javadalma: tiszta buza, föld, fa, pénz és stólában az egyh. m. becslés szerint 685 forintra megy és így ez egyház 3-ik osztályu.

A megválasztandó első évi fizetésének felét — a lakás és stóla kivételével — elődje özvegyének adni és a lelkészi gyámintézetbe belépni köteles.

Hivatalát 1894. áprilban foglalja el.

Pályázati felszerelt kérvények augusztus hó 14-ik napjáig nt. *Szarka Boldizsár* esperes úrhoz Vetés, u. p. Szatmár küldendők.

Debreczen, 1893. jul. 29.

KISS ÁRON

püspök.

Pályázati hirdetés

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület nagy-szalontai egyházmegyéjében levő *geszti* ev. ref. egyház lelkészi állomására.

Évi javadalom: készpénzben, földben, terményekben, szolgálmányokban, s illetőleg ez utóbbiak váltságdíjában és stolaréban — egyházmegyei értékelés szerint — 1050 frt és így ezen állomás *második* osztályu.

Az elválasztandó lelkész állomását az 1894. év ápril 24-én foglalja el s akkor lép a lelkészi javadalom élvezetébe, kivételével a f. évi őszi vetésnek, melynek termése az elhunyt lelkész özvegyét illeti.

Megválasztott lelkész az e. megyei gyámintézetnek jogos és kötelezett tagja lesz, s mint ilyen, hivataloskodása első évének folyamán, elődje özvegyének 450 frtot o. é. köteles kegyeleti átalányul fizetni.

A kellően felszerelt pályázati kérvények f. évi szeptember 15-ig a n.-szalontai ev. ref. e. megye esperesi hivatalához N.-Szalontára küldendők be.

Debreczen 1893. augusztus hó 9.

KISS ÁRON

püspök.

Pályázat.

A *sarkadi* ev. ref. egyház pályázatot hirdet egy káplán-tanítóságra, mely állomásnak javadalma:

a) 500 frt készpénz évnegyedes részletekben előre kiszolgáltatva;

b) öt évenként öt izben 50 frtos korpótlék;
c) természetben 2 szobából s konyhából álló egyszerű lakás.

Kötelessége a fiu-iskola II-ik osztályának tanítása; a polgári iskolában hetenként 2, esetleg 4 órán a vallás tanítása; úrvacsora osztáskor a pohár osztása; az úgynevezett kanónikus órákon — de lelkész akadályoztatása esetén egyébkor is — a lelkészi funkciók végzése, mely szolgálataért, mindaddig, míg az tőle követeltetik, 50 frt évi tiszteletdíjat nyer s az általa végzett temetések alkalmával is a stóla őt illeti.

Ez állomásra csak kápláni vizsgát tett egyének pályázhatnak. A kiknek tanítói oklevelök van, a választásnál előnyben részesülnek. Tanítói oklevéllel nem bíró egyén, megválasztása esetén, a tanítói oklevelet egy év alatt megszerzeni köteles.

Pályázók keresztlevelöket, képesítő okmányait és szolgálati bizonyítványait kérvényekkel együtt f. é. augusztus 26-ik napjáig a lelkészi hivatalhoz küldjék be.

Sarkad 1893. aug. 7.

Balog Ambrus,

ev. ref. lelkész.

1—2

Pályázat.

A *turkevei* ev. reform. egyház pályázatot hirdet egy id. tanítói állomásra.

Javadalom: első évben 400 frt, azután sikeres működés, illetve állandósítás esetén 600 frt.

Kötelesség: két alsó leányosztály tanítása.

Megválasztandó azonban más osztály, illetőleg osztályok vezetésére is alkalmazható lesz.

A kellően felszerelt pályázati kérvények alulirothoz f. hó 27-ikéig küldendők be.

Turkeve, 1893. aug. 7.

Szabó Sándor,

ev. ref. lelkész.

1—2

Pályázat.

A *bihar-nagy-bajomi* ev. ref. egyház pályázatot hirdet egy ideiglenes tanítói állomásra.

Fizetés: négyszáz forint készpénz negyedévenkénti részletekben és egy szobás lakás.

Kötelesség: az első vegyes osztály, esetleg 2—3-ik osztály tanítása.

Pályázati határidő f. évi augusztus 26.

Révész Mihály,

ev. ref. lelkész.

Pályázat.

A *kisujszállási* ev. ref. egyház pályázatot hirdet két tanítói állomásra:

I. Egy fitanítóságra, melynek évi jadalma-
zása 600 frt, azaz hatszáz forint, évnegyedi
részletekben az egyház pénztárából.

Tanító kötelessége: ez idő szerint a III-ik
elemi fosztály tanítása s a sorszerint reá eső
vasárnapokon két harangozás közt a templom-
ban biblia olvasása.

II. Egy segéd-tanítónői állomásra, melynek
évi jadalma-
zása 400 frt, azaz négyszáz forint, évnegyedi
részletekben az egyház pénztárából.

Tanítónő kötelessége: az V-ik leányosz-
tályban a történelem és földrajz s az V—VI-ik
leányosztályokban a női kézimunka, a gazda-
ság, kertészet és egészségtan tanítása.

Év kezdete szeptember 1., mire az állomás
okvetlenül elfoglalandó.

Csak okleveles ev. reform. vallású tanítók
és tanítónők pályázhatnak; állandósításuk az
első sikeres év leteltével történik.

A kellően: keresztelő levéllel, orvosi bizony-
lattal, oklevéllel, esetleg szolgálati bizonyít-
ványokkal felszerelt folyamodványok augusztus
22-ik az ev. ref. iskolaszéki elnökséghez kül-
dendők.

Kisujszállás, 1893. aug. 8.

As egyhástanács.

Pályázat.

A *kenderesi* ref. egyház leánytanítóságára
ezennel pályázat nyitattik. Javadalmazás: 400
frt készpénz és 7 hold föld haszonélvezete; a
föld adóját az egyház fizeti; minthogy a föld
lapos és szikes, jövedelme 35 frtban értékelhető.
Ezen kívül az ismétlő iskolás leányok fizetnek
fejenként 50 krt; kényelmes lakás az iskola-
épületben, mellette konyhakert.

Kötelességek: a 6 osztályú elemi leány-
iskola vezetése és az ismétlő-iskolás leányok
tanítása, a kántor akadályoztatása esetében a
templomi szolgálat és temetés.

Az állomás folyó évi szeptember 1-én fog-
lalandó el; a végleges megerősítés a próba év
sikerétől feltételeztetik.

Előnyben részesül, ki orgonázni is tud és
kinek egyháziasságát bizonyítvány igazolja.

A felszerelt pályázati kérvény alólirotthoz
küldendő Kenderesre e hó 20. napjáig.

Kenderes, 1893. aug. 8.

Győry Lajos,

ref. lelkész.

2—2

Pályázat

a *hajdu-böszörményi* hat oszt. ev. ref. gymna-
siumnál üresedésben levő két tanszékre, u. m.
1., a *magyar-latin nyelv és irodalom* és 2., a
történelem, latin nyelv és irodalom tanszékeire.

Javadalom évi 1000 frt o. é. (2000 korona)
és 5 évenként 50 frt o. é. (100 korona) kor-
pótlék négy izben.

A megválasztott tanár, — ha oklevele van, —
egy évi sikeres próbaidő, — ha pedig oklevele
nincs, a törvényben meghatározott határidő
alatt megszerzendő oklevél bemutatása után fog
állandósíttatni, s a tiszántúli ev. ref. középiskolai
tanári nyug- és gyámintézetnek jogos és köte-
lezett tagja leend.

A megválasztott tanár az itt megjelölt fő-
tárgyakon kívül más rokon-tárgyat is köteles
tanítani heti 23 óra számig.

A kellőleg felszerelt pályázati kérvények
f. é. augusztus 19. napjáig küldendők be alul-
írotthoz.

Hajdu-Böszörmény, 1893. július 30.

Ifj. Sóságó Gábor,

főgondnok-elnök.

2—2

Pályázat.

A *karczagi* ev. ref. gymnasiumnál az
1893—94-iki tanévre betöltendő egy tanári állo-
más: egy német-latin (esetleg magyar-német) tan-
szék. Ezen állomással ez idő szerint, ha okleveles
tanár választatik, 1000 frt törzsfizetés s 200 frt
lakáspénz, ha pedig képesítéssel nem bíró helyettes
tanár alkalmaztatik, 800 frt fizetés jár.

A fizetést évnegyedenként egyenlő részlet-
ben az egyházi pénztár előre szolgáltatja ki.

A megválasztott tanár állomását 1893.
szept. 1-én köteles elfoglalni.

Pályázhatnak protestáns vallású tanárok és
tanárjelöltek. A megválasztott rendes tanár egy
évi próbaidő után véglegesíttetik, s kötelezett
tagja a tiszántúli ev. ref. tanári nyugdíjinté-
zetnek; a helyettes tanárul alkalmazott oklevele
megszerzése után választatik meg rendes tanárrá.

A pályázók folyamodványukat, életkoruk,
tanulmányaik, s a véderőhöz való viszonyukra
vonatkozó okmányaik kíséretében f. évi aug.
hó 15-ig a karczagi ev. ref. gymnasiumi igaz-
gató tanács elnökéhez küldjék be.

Karczag, 1893. július 30.

Hajnal Elek,

ref. lelkész és gymn. ig. tan. elnök.